

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

Caput VI. Momenta adversariorum proseruntur, & resutantur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83707](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83707)

CAPUT VI.

Momenta adversariorum proferuntur, & refutantur.

SUMMARIUM.

1. Variæ objectionum classes.
2. Objectiones 10. ex Tridentino.
3. Solvitur prima.
4. Secunda.
5. Tertia.
6. Quarta.
7. Quinta & Sexta.
8. Septima.
9. Reliquæ tres.
10. Aliæ octo objectiones ex virtute timoris.
11. Respondetur ad primam.
12. Ad 2dam.
13. Ad tertiam.
14. Ad Quartam.
15. Ad quintam, sextam, & septimam.
16. Ad octavam.

17. 10. Aliæ objectiones ex efficacia Charitatis.
18. Notandum ante solutionem.
19. Contritio & amor Benevolentiae non semper iustificat.
20. Amor initialis non efficit Contritionem perfectam.
21. Nunc respondetur objectioni primæ.
22. Secundæ, & tertiæ.
23. Quartæ.
24. Quintæ, sextæ, & septimæ.
25. Octavæ, novæ, & decimæ.
26. Ultimò adhuc pauca obijciuntur ex efficacia Sacramenti, & numero contradicentium.
27. Quibus suo ordine satisficit.
28. Satisfaciendo pergitur.
29. Conclusio.

1.
Variæ ob-
jectionum
Classes.

NULLAM puto, vel nonnisi facil-
mæ solutionis oppositionem posse
illis occurrere, qui se accurata
premissi capitis lectione præmunierint;
quamquam & multa & contentione ma-
gna urgeant ex adverso innumeri, gra-
vissimique Theologi: quorum luctatio-
nes excepturus alacri & prompto ani-
mo, tantum abest, ut abjecte declinem,
quin potius illorum vires dispersas &
paulo supra contractas simul colligere,
atque instaurare conabor. In quinque
autem classibus eas collocabo, ut ha-
beant rectum ordinem, & distributio-
nem argumentorum; atque nos undique
adoriantur, à fronte, à tergo, à late-
ribus. Dabo priorem locum iis, quæ
innituntur auctoritati sacrosanctæ Syno-
di Tridentinæ: tenebunt proximum,
quæ petuntur ex vi & efficientia timo-
ris, plurimum, & quidem jure merito-
que à sacris literis, & à Patribus com-
mendati: locabuntur in tertio quæ ha-
bent robur à charitatis virtute & præ-
stantia: consequentur ea, quæ fulciun-
tur Sacramentorum novæ legis ampli-
tudine atque energia; nec prætermit-
tentur deprompta à sententiæ oppositæ
celebritate, & applausu. Atque reje-
ctis his omnibus, arbitror non esse ulte-
rius pro necessitate amoris initialis ad-
struenda, & vindicanda, in hoc Opere
allaborandum.

2.
Objectiones
10. ex Tri-
dentino.

Ex Tridentino itaque Concilio pos-
sunt opponi quæ sequuntur. In tio ses-
sionis XIV. testatur Synodus sacrosancta
traditam à se ob publicam utilitatem de
iis, quæ spectant ad sacramentum Pœ-
nitentiæ, *exactiorem, & plenior de-
finitionem*. At in ea sessione de necessi-

tate *initialis amoris* nec verbum quidem.
Omisissetne articulum istum attingere,
ubi ait spectari à se fidelium omnium
utilitatem, tradique hac de causa ube-
riorem & absolutam institutionem? Ne-
quaquam. Non agnovit itaque Oecu-
menica Synodus hujus initialis amoris
necessitatem. II. Quid vero dicam, non
agnovit, quando exclasis aperte? Enim-
vero quarto ejusdem sessionis capite de-
clarat primum contritionem, quæ est
prior pars Sacramenti, esse *dolorem ani-
mi, & detestationem de peccato commisso
non proposito non peccandi de cætero*, ubi
sane nullum dlectionis vestigium appa-
ret. Deinde hanc contritionem dividit
in eam, quæ perficitur charitate, & in
eam, quæ *communiter concipitur* ex tur-
pitudinis peccati consideratione, vel ex
gehennæ & pœnarum metu. Utraque
ergo contritio, perfecta illa charitati
conjuncta, & imperfecta hæc ex metu
concepta comprehenditur in communi
illa contritionis definitione, & utraque
est *pars Sacramenti*. III. De hac con-
tritione, quæ concipitur ex metu gehen-
næ, inquit veneranda Synodus: *Et
quavis sine Sacramento Penitentia per
se ad justificationem perducere peccatorem
nequeat; tamen eum ad Dei gratiam in
Sacramento Penitentia impetrandam dis-
ponit*. Quibus sane verbis nil magis ex-
pressum, magisque perspicuum dici po-
terat. IV. Alucinantur enim, & fu-
cum faciunt, qui eadem verba aut de
dispositione quadam distanti, & remo-
ta, aut de attritione initiali amore for-
mata explicant inepte & insulse. Acci-
piendum quippe Concilium de disposi-
tione sufficiente, & cui nihil desit ex
parte

parte poenitentium, primum inde constet, quod in Sacramento tribuitur attritioni virtus & efficientia, quam extra Sacramentum non habet. At attritio servilis etiam extra Sacramentum remote disponit ad gratiam, eo nempe sensu, quod sternit viam dilectioni, utiliter peccatorem concutiendo; ideoque in Sacramento, si habet in illo plus aliquid roboris, disponere debet ultimo & proxime, ac tali ratione, ut accedente Sacramento virtute impius justificetur. V. Hæc deinde verba, *Ad Dei gratiam in Sacramento impetrandam disponit*, parum, aut nihil discrepant ab illis, quæ ante reformationem legebantur, videlicet, *Per eam ad Dei gratiam facilius impetrandam disponitur*. Tunc vero de dispositione sufficienti sermonem fuisse institutum, res manifestissima est. Oportet ergo, ut etiamnum Concilii verba de dispositione sufficienti ac proxima interpretemur. VI. Atque nisi id fiat, incaute prolabimur in hæresim Lutheranam. Aiebat enim Lutherus attritionem ex solo metu conceptam reddere hominem magis hypocritam & peccatorem. Quid contra Synodus Oecumenica? Definit hanc attritionem, *Si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ, non solum non facere hominem hypocritam & magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse, & Spiritus sancti impulsus*. Attritio autem servilis, quamvis omni dilectione Dei super omnia sit expoliata, est definiente Concilio donum Dei. Excludit ergo voluntatem peccandi, ideoque est ad impetrandam gratiam ultima & proxima dispositio. VII. Revera quid est *hypocrisis*, nisi vitium illorum, qui se externa specie continentis à peccatis, hæc intus foveant in corde, & his voluntate adhærescunt? Igitur si cum attritione tantum servili persisteret voluntas peccandi, redderet illa hominem hypocritam, & magis impium; quod est damnatum & perniciosum assertum hæreticorum. Esset etiam extorta & coacta, non libera & voluntaria, quod pariter in Synodo damnatum est; timore enim incusso vellet adhuc voluntas peccare & à peccando retraheretur invita. VIII. Cum his aperte demonstratum sit loqui Concilium de proxima ad gratiam dispositione, facili negotio evincitur in ea attritione, cui dispositionem ipsam attribuit, nullum charitatis, quantumvis minimæ, actum præsupponi: quod suadet primò Concilii scopus, & proscriptio hæreticorum damnantium, tanquam animorum inquinamentum, timorem gehennæ. IX.

R. P. Berti Theol. Tom. VII.

Idem præterea confirmant verba Concilii hanc attritionem conceptam ex metu opponentis illi, quæ proficiscitur ex charitate, & quæ hominem Deo reconciliat, priusquam Sacramentum actu suscipiatur. X. Hoc idem tandem eruitur ex Historia ejusdem Concilii, ex qua constat in Decreto, ut prius fuerat delineatum, extitisse hæc verba, *Cum sine aliquo dilectionis in Deum motu vix esse queat*: quorum verborum abrasio, facta ad instantiam Episcopi Tuderani, evidentissime commonstrat sacrosanctum Concilium intelligendum esse de timore servili expoliato qualicunque dilectione Dei super omnia. Atque hæc sunt, quæ obijci possunt ex Tridentino Concilio.

3.

Quamvis his omnibus abunde satisfactum sit præmissa explicatione Lutherana hæresis, & examine mentis Patrum Tridentinorum, ad singula tamen ad hunc modum respondeo. Ad primam objectionem dico, in proœmio sessionis xiv. apposite promitti *exactiorem, & plenioram definitionem*, comparate ad ea, quæ definita fuerant sess. vi. quoniam præter illic statuta de *Justificatione* in genere, & de necessariis ad illam dispositionibus, evellendi erant errores, quos singillatim de Sacramento Poenitentiae vulgarent hæretici, negantes Poenitentiam sacramentum esse à Baptismo diversum, utilem esse conceptum ex metu dolore, parandam contritionem per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum, & cætera in eadem sessione saluberrime definita. Plena itaque & exacta Tridentini definitio supponit quæ generaliter de Justificatione decreta fuerunt sessione sexta; cui cap. 6. illis verbis, *Illumque tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt*, insertus est actus charitatis, ne, si poenitentia esset propter penam tantum, & non propter Dei offensam, infructuosa esset; nec non canone 3. definitum est non posse hominem absque præveniente Spiritus sancti inspiratione credere, sperare, aut diligere, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur. Igitur Concilium, dum promittit definitionem *exactiorem, & plenioram*, revocat ad memoriam necessitatem initialis amoris in decreto de Justificatione statutam, ubi multus fuit de Poenitentia sacramento, propter locorum cognationem necessaria quadam ratione sermo interpositus. Atque hinc apparet sententiam nostram firmari, non everti prima adversariorum oppositione. Deinde consulto Tridentinum inquit *definitionem*, non autem *institutionem*, aut

Solvitur Prima.

XX 2

decla-

4.
Secunda.

declarationem, ne quis opinaretur velle Concilium de iis pertractare, quæ salva fide à Scholasticis in utramque partem discutiuntur; à quibus definiendis alienissimum fuit, quippe coactum erat non ad decidendas opiniones, sed ad errores recidendos, ut non uno in loco testatur Eminentissimus Pallavicinus. Quare prætermisit etiam, Scholarumque concertationibus discutiendam reliquit quæstionem, an in Confessione aperiendæ sint circumstantiæ aggravantes intra eandem peccati speciem, nec non aliam, num opus sit proposito expresso, seu, ut inquirunt, *formali*, aliasque non attingentes scopum ipsius Concilii ad extirpandas hæreses congregati. Quod sequitur, & istud sententiam confirmat nostram. Quando enim Concilium in generali Contritionis definitione inquit hanc esse *animi dolorem & detestationem de peccato commisso*, subintellexit, *prout est offensa Dei*, quemadmodum demonstravi capite præcedenti; detestari autem sub hac ratione peccatum pertinet, ut ait S. Thomas, *ad charitatem*. Ideo autem has particulas, *prout offensa Dei est*, veneranda Synodus non apposuit, quia hæretici admittentes duntaxat timores incussos & fidem, prorsus inutilem reputabant amaritudinem animi, & peccati detestationem; ut apparet ex v. canone ejusdem sessionis. Hanc ergo hæresim damnans sancta Synodus, ac supponens detestationem peccatorum spectare *offensam Dei*, dispescens postea contritionem in perfectam, & imperfectam, demonstrat quod utraque, ut *pars sit Sacramenti*, continere debeat detestationem illam, quæ in præmissa definitione comprehenditur. Quare juxta Concilium in hoc contritio *perfecta* distinguitur *ab imperfecta*, quod illa conjuncta est vehementi, & flagrantissimæ charitati, hæc vero *communiter* ex gehennæ metu concipitur; sed, ut contigit in Ninivitis, pertransit ad conversionem cordis, & ad illam detestationem & contritionem, quæ ad remissionem peccatorum fuit quovis tempore necessaria. Præterea, ut gratis concedam Tridentinum Concilium loqui de attritione, quæ non solum ex metu concipitur, sed etiam in metu persistit, nec procedit ad gradum aliquem charitatis; & dato etiam, quod in definitione contritionis minimè subintelligantur ea verba, *Quatenus est offensa Dei*, quæ tamen duo falsissima sunt, & apertissimè refutata: his, inquam datis, nihil aliud ex secunda objectione deducitur; nisi

attritionem illam locum habere inter bonos actus poenitentis, non verò inutilem esse atque perniciosam. Non enim in præmissa contritionis definitione inquit Concilium, *Contritio, quæ sufficit ad constitutionem Sacramenti, est animi dolor, &c.* sed ait: *Contritio, quæ primum locum inter poenitentis actus habet, &c.* Etiam si ergo concedamus comprehendere sub hac definitione attritionem servilem, nihil aliud inferitur (ex sophistica etiam & subtiliori dialectica) nisi hanc eandem attritionem inter actus poenitentis esse connumerandam. Hinc recte, sapienterque in reformatione decreti abraça fuerunt ea verba, *Sufficere ad Sacramenti hujus constitutionem*; quamvis nec aperte sermo ibi esset de attritione ab amore divulsa, imo addita essent verba illa, *Cum sine aliquo dilectionis in Deum motu vix esse queat*. Tertium pariter argumentum aut nihil probat, aut probat sententiam nostram. Discrepant enim Theologi pro nobis certantes, an ea verba, *Ad Dei gratiam in Sacramento Poenitentiae impetrandam disponit*, accipienda sint de dispositione proxima ad justificationem, vel de dispositione remota. Qui primum tenent, inquirunt Concilium loqui de attritione quidem ex metu gehennæ concepta, sed quæ procedat ad dilectionem, siquidem exigit, ut hæc attritio excludat voluntatem peccandi; eandemque attritionem proficuum esse demonstrat exemplo Ninivitarum, quos proculdubio timor ad conversionem, at non ad justitiam ultimò proximèque disposuit; alibi etiam Concilium addidit timori & spei *initialem amorem*, ne poenitentia propter poenam tantum foret infructuosa. At qui tenent Concilium loqui de dispositione tantum remota, inquirunt mentem Concilii fuisse definire tantummodo, quod attritio servilis est bona & perutilis, & non est impedimentum ad gratiam, sed dispositio; primum, quia id erat adversus hæreticos decernendum; deinde, quia ex decreto disuncta sunt ea verba, *Sufficere ad Sacramenti hujus constitutionem*; præterea, quia Pallavicinus testatur ideo attritionem servilem ad gratiam disponere, quia *ejus ope adjicitur charitatis affectus*; quod ait clarè evinci ex ipsa probatione Concilii, & ex producto exemplo Ninivitarum. Tene ex hac duplici sententia illam, quæ magis arrideat. Opinio mea est, noluisse Concilium ferre de præsentis judicii quæstione, ut affirmat ibidem Historicus Eminentissimus, in sententiam tamen nostram, si omnia

5.
Tertia.

6.
Quarta.

omnia expendantur, Patres conspirasse: quod ostendi quarta, & proxima præcedentis capitis positione. Habeto itaque ad pertinemem fractamque objectionem responsum. Si Tridentina Synodus loquitur de attritione concepta ex metu pœnarum, & progrediente ad amorem, pugnat pro nobis argumentatio; si de remota duntaxat dispositione, pro nobis pariter militat: si denique de sola timoris utilitate, ac dispositione ad gratiam, præscindendo ab ea quæstione, num disponat proxime, vel remote; est ipsamet argumentatio prorsus cassa, nullaque ratione nos impetit. Ad quartam progredior, ac primo fateor attritionem habere vim in Sacramento proximæ dispositionis, si à timore, ex quo communiter concipitur, ascendat ad amorem initialem, per quem excludat prorsus voluntatem peccandi: hoc autem dato, quid adversus sententiam, quam propugnamus? Deinde nego Tridentinam Synodum opponere attritionem in Sacramento attritioni à Sacramento disjunctæ, illique vim attribuire proximæ dispositionis: neque enim ait, *Quamvis sine Sacramento Penitentia per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, in Sacramento tamen per se ad justificationem peccatorem perducit*, quæ foret objecta ab adversariis antithesis. Ait, *Tamen cum ad Dei gratiam in Sacramento Penitentia impetrandam disponit*, caute particulas *per se*, & verbum *perducit* omissis, & pro vocabulo justificationis gratiæ nomine substituto; ut nempe quisque intelligeret, attritionem non esse qualem impius hæresarcha delineavit, sed perutilem, & talem, quæ licet *se sola* nequeat justificare, hoc tamen affert commodi, quod disponat ad charitatem initialem, cujus adminiculo gratia in Sacramento impetratur. Hunc utique Tridentini sensum assecuti sunt viri maximi, & præclarissimi. Alphonsus enim Salmeron Concilii Theologus tom. xi. tract. 22. versans vulgatum illud prologium, *Accedens ad Sacramentum ex attrito fit contritus*, ait id non alia ratione evenire, nisi, *quia accedente nova gratia, & liberi arbitrii conatu perfectum peccati odium & detestatio concipitur*. Franciscus Sonnius, qui pariter Concilio interfuit, tract. iv. de Pœnit. cap. 6. inquit: *Attritio non efficit veram penitentiam, sed tamen ad illam præparat*. Sicut videmus, ait Augustinus, *per setam introduci linum, sive filum, quando confutur corium, seta prius intrat, sed nisi exeat, non succedit linum*. Sic timor primum occupat men-

tem, non autem ibi manet, quia ideo intravit, ut introduceret charitatem. Contrititur quidem cor timore, sed lenit succedens charitas: timor impellit ad contritionem, cæterum perficit eam charitas: timor medicamentum est, charitas sanitas, timor exordium penitentia, charitas valor ejusdem. Viguerius quoque in Institutionibus approbatis à sacra Facultate Parisiensi, de Sacram. Pœnit. versu 10. docet in Sacramento attritionem non sufficere per se, sed propter aliud principium, sive objectum superveniens, quod est timor filialis. Legimus pariter in Constitutionibus Bononiensibus Gabrielis Cardinalis Palæoti editis anno 1594. parte 2. serm. de Sacramento Pœnit. *Rursus etiam, quamvis dolor non potissimum ex timore Dei, sed potius ob suppliciorum metum excitetur, & ita veram rationem contritionis non attingat, quo potius attritio dicenda esset, non tamen ideo peccator à spe salutis, & consequenda venia excidit, ut à Tridentino Concilio declaratum est, quoniam iste dolor ad verum Dei timorem & gratiam in Sacramento disponit, &c.* Neque ut alia producatur necessum est, cum teste Eminentissimo Pallavicino id clare liqueat ex ipsa probatione Concilii, & ex adducto exemplo Ninivitarum, in quibus formidolosa pœnitentia minime sufficiens fuit seipsa ad peccatum delendum, sed vim tantummodo habuit ad impetrandam novam gratiam, cujus ope adjiceretur charitatis affectus. Quæris ergo quomodo attritio servilis ad impetrandam gratiam disponit? Respondeo breviter, Disponit quia viam parat ad conversionem cordis, ad charitatis affectum, ad timorem Dei filialem, idque præstat uberius in Sacramento, ad quod accedenti facilius ob humilitatem, qua se clavibus Ecclesiæ subicit, Deus datur gratiam humilibus impertitur sanctæ dilectionis inspirationem: atque hac responsione expeditur quarta objectio. At quintam brevissime refutabo; in priori namque decreto legebatur attritionem sufficere, quod postea dispunctum fuit atque erasum. Breviter etiam sexta diluenda est: nam demonstravi apertissime, Lutherum probasse solam contritionem proficiscentem ex amore justificante, nec aliter sentire potuit qui putabat solam in Christum fiduciam justificare impium, hujus vero opera, quæcunque justificationem præcedunt, sive sit metus, sive dilectio, sive peccatorum detestatio, esse inquinamenta & sordes, decipi proinde scholasticos asserentes exigi ad remissionem peccatorum

7.
Quinta, &
Sexta.

rum dolorem aliquem, discussionem peccatorum, & pravam dilectionem. Mens ergo Concilii fuit non solam attritionem servilem, sed etiam initialem, necnon motus alios liberi arbitrii se disponentis ad gratiam commendare, atque inter dona Dei recensere adversus hæreticam pravitatem. Unum addam: tametsi Lutherus damnasset solam attritionem servilem, & de hac sola affirmasset non sufficere ad justificationem in Sacramento; nihil tamen evincerent adversarii: cum Tridentinum definierit quidem attritionem esse bonam, & dispositionem ad gratiam, non autem esse dispositionem sufficientem, & proscripserit primam Lutheri assertionem, non alteram. At enim, inquis, definit Concilium attritionem esse Spiritus sancti impulsu & donum Dei, *si excludat voluntatem peccandi*. Et hinc apparet (reponunt Doctores nostri) Concilium loqui de attritione initiali, quæ sola voluntatem peccandi excludit: huiusque assertionis suæ proferunt rationes plurimas, quas non vacat repetere. Insistens tamen ego iis, quæ superiori capite demonstravi, in eo responsum longe planiorem: & dico excludi voluntatem peccandi, quatenus peccatum est causa supplicii ac sempiternæ damnationis, per attritionem servilem; quæ utilis est, & ad gratiam impetrandam disponit: *Cum enim illi qui habent timorem*, inquit Augustinus in Psalm. 127. n. 7. *per timorem continent se à peccato, fit consuetudo iustitiæ, & incipit quod durum erat amari*. Excluditur autem voluntas peccandi, in quantum peccatum est offensæ Dei summopere diligendi, per amorem charitatis; qui longe utilior est, & ad gratiam obtinendam non disponit tantum, sed in Sacramento etiam sufficit. Ad VII. respondeo sententiâ nostrâ nec attritionem servilem reddere hominem hypocritam, neque pœnitentiam ex eadem attritione manantem extortam esse, & coactam. Non est in attritione servili hypocrisis; quoniam qui timet, revera timet; hypocrita autem est, qui simulat exterius quod non habet in corde, ut de Phariseis non uno in loco legitur in Evangelio, & docet sanctus Thomas 2. 2. quæst. 111. art. 2. de iis omnibus, *qui videri volunt quod non sunt*, & veluti in theatro agunt partes Agamnonis. Quod autem sub timore lateat voluntas aliqua mala, id non facit, ut timor reddat hominem hypocritam; quoniam talis voluntas non est à timore, sed proficiscitur à prava cupiditate

timentis: alioqui & fides, quæ voluntatem peccandi non excludit se sola, mala esset, & magis homines inquinaret; cum tamen sit virtus Theologica, & donum Dei. Nos ergo nequaquam hypocritas illos appellamus, qui vere timent, sed eos, qui aut timorem, aut pietatem, aut devotionem, aut virtutem aliam apparenter exercent, ei pares, de quo satyra v. Aulus Persius:

Pelliculam veterem retines, & fronte politus

Astutam vasro servas sub pectore vulpem.

Sed neque pœnitentia solo timore animata dici potest extorta & coacta; siquidem licet timor, ut est concussio animi, seu *passio*, non sit cum electione liberi arbitrii, dolor tamen ex timore conceptus est motus liberrimus voluntatis: non enim quæ fiunt ex metu, involuntaria sunt, sed libera & voluntaria, ut docent Scholastici omnes cum D. Thoma 1. 2. q. 6. a. 6. Verum hinc non inferitur excludi omnino à timore servili voluntatem peccandi; quoniam ex doctrina ejusdem S. Thomæ citato, & proximo articulo in iis, quæ aguntur ex metu, *remanet voluntatis repugnantia ad id, quod agitur, secundum quod in se consideratur*; & motus voluntatis in illud fertur, *non propter se ipsum, sed propter aliud, scilicet ad repellendum malum, quod timetur*. Scio doctum scriptorem de Re Sacrament. to. 2. pag. 69. concedere attritionem ex metu gehennæ conceptam extortam esse, non liberam, *vitio timentis*; negare talem esse *vitio timoris*. Si velit vitium esse timentis, non timoris, quod persistat in voluntate affectus ad peccatum *secundum se*; verum dicit, idemque à nobis supra demonstratum est: si autem velit timentem ob metum pœnarum timere coacte; falsum est, repugnatque communi *de voluntario*, aut *involuntario* notioni, ac præsertim S. Thomæ 1. 2. q. 6. art. 6. In tribus autem reliquis objectionibus inaniter loquitarer, si fierem prolixior. Nam de scopo Concilii, qui objicitur octavo loco, dictum satis, superque. Quod proxime ponitur de charitate, quæ justificat priusquam Sacramentum suscipiatur, repetendum est paulo infra. Illud denique, quod opponitur de erasis verbis, *Cum sine aliquo dilectionis in Deum motu vix esse queat*, nihil aliud evincit, nisi attritionem servilem, quæ bona est, posse aliquando à charitate divelli, non autem à charitate initiali sejunctam esse dispositionem sufficientem & proximam ad gratiam

8.
Septima.

9.
Reliquæ tres.

gratiam in Sacramento impetrandam. Potest etiam hæc obiectio ex propositione quarta præcedentis capitis retorsum flecti in adversarios; quorum priores impetus non sustinimus tantum, sed infregimus quoque, & elusimus.

10. Obiectioes
aliæ octo,
ex virtute
timoris.

Excipiendi sunt modo; qui timoris laudibus & efficacia decertant. Hi primum obijciunt, quæ de timore æternarum poenarum tradunt divinæ literæ. Ecclesiasticus cap. 1. 27. *Timor Domini, inquit, expellit peccatum: nam qui sine timore est, non poterit justificari; & cap. 21. 7. Qui timet Dominum, convertetur ad cor suum: & rursus cap. 25. 15. Beatus homo, cui donatum est habere timorem Dei.* In Proverbiis pariter legimus cap. 14. 27. *Timor Domini fons vitæ, ut declinent à ruina mortis.* Apud Isaiam 26. 18. *A timore tuo concepimus, & peperimus spiritum.* Christus demum in Evangelio Matth. x. 28. *Timete eum, qui potest animam & corpus perdere in gehennam.* Hæc aliaque nos ipsi produximus tom. 1. v. pag. 53. demonstrantes timorem servilem esse donum Dei, & asserere plurimum utilitatis. II. Disertissime Patres tradunt homines perculsos gehennæ timore avocari à peccato. Ut mittam Basilium in Psalmum 33. Ambrosium in Psalmum 118. serm. 15. num. 37. & Hieronymum in cap. 1. Malachiæ: sat est unius Augustini loca quædam proferre. Ergo S. P. tract. 19. in Epist. Joan. num. 4. ait: *Timor Dei sic vulnerat, quomodo medici ferramentum; patredinem tollit.* Sermon 161. alias 18. de Verbis Apost. num. 8. *Timor, inquit, quo gehennam times, & ideo mala non facis, continet te, & sic volentem peccare animum interiore non sinit.* Item serm. 156. cap. 13. num. 14. scribit: *Ne possideat diabolus cor tuum, præcedat timor in corde tuo.* Quid vero ulterioris dispositionis in Sacramento requiritur, quando abscinditur putredo peccati, interior animus cohibetur, & diabolo janua cordis occluditur? At præstat hæc omnia juxta Augustinum timor servilis. Disponit ergo ad gratiam sufficienter. Decretoria sunt autem quæ S. P. ait in libro de Cathizandis rudibus cap. 17. ubi distinguit tria genera hominum Christianam religionem amplectentium. Locat in primo genere illos, qui propterea volunt esse Christiani, ut aut promereantur homines à quibus temporalia commoda expectant, aut offendere nolunt, quos timent. Hos vero reprobos appellat, & asserit portari ab Ecclesia, sicut area sustinet paleam usque ad tempus venti-

lationis, in fine separandos, si non se correxerint, & Christiani propter futuram sempiternam requiem esse coeperint. Statuit in altero genere illos, qui *meliori quidem spe, sed tamen non minori periculo, jam Deum timent, & non irident Christianum nomen, nec simulato corde intrant Ecclesiam Dei, sed in ista vita expectant felicitatem, ut feliciores sint in rebus terrenis; quam illi, qui non colunt Deum.* Arque istos appellat S. P. infirmos in fide, quando quidem dum vident impios in sæculi prosperitate pollere, perturbantur quasi sine causa Deum colant, & facile deficiunt à fide. In tertia tandem classe constituit eos, qui ad gehennam vitandam, & beatitudinem consequendam Christiani sunt: atque de his num. 27. ita loquitur: *Qui autem propter beatitudinem sempiternam & perpetuam requiem, quæ post hanc vitam sanctis futura promittitur, vult fieri Christianus, ut non eat in ignem æternum cum diabolo, sed in regnum æternum intret cum Christo, verè ipse Christianus est, cautus in omni tentatione, ne prosperis rebus corrumpatur, & in abundantia bonorum terrenorum modestus & temperans, & in tribulationibus fortis & patiens.* Hunc ergo ductum spe sola ac timore justificatum fuisse in baptismo negabimus? Faceat ergo, concedatque dura hæc, & opposita Augustino sententia. III. Non potest hæc effugere interitum in Quesnellum anathema. Afferuit Novator iste hæreticas, erroneasque propositiones illas: *Si solus supplicii timor animat penitentiam, quo hæc est magis violenta, eo magis ducit ad desperationem: Timor non nisi manum cohibet, cor autem tandem peccato addicitur, quamdiu ab amore justitiæ non ducitur: Qui à malo non abstinere, nisi timore pænæ, illud committit in corde suo, & jam est reus coram Deo: Baptizatus adhuc est sub lege sicut Judæus, si legem non adimpleat, aut adimpleat ex solo timore: Sub maledicto legis nunquam fit bonum, quia peccatur, sive faciendo malum, sive illud non nisi ob timorem evitando.* Continentur hæc in Bulla Unigenitus, num. 60. & sequentibus. Quisquis Bullam hanc, uti decet, sincero animo (veneratur, autem omnes præter illitos Quesnellii pice) profiteri debet veras esse propositiones oppositas, ac penitentiam solo timore animatam esse motum voluntatis liberum, cohibere interiorem animum, amovere à peccato, & consequenter ad gratiam sufficienter disponere. IV. Quod ita res se habeat, manifesta sua-

det

det ratio: nam certum est, timorem servilem excludere voluntatem peccandi; primum, quia si quis velit malum aliquod evitare, vult etiam evitare quidquid pertrahit ad ipsum malum. Sed qui habet attritionem servilem vult vitare gehennam. Vult igitur etiam evitare peccatum, quod ad gehennam perducit. Et nota, quod argumentum istud non solum probat attritionem servilem retrahere ab externo actu peccati, sed etiam evincit amovere ab interiori animi voluntate, siquidem & hæc voluntas trahit ad sempiternum exitium. V. Et quidem si metus cohibere potest pravam cupiditatem, si charitati parare locum, si avertere ipsius peccati malitiam & pravitatem; quare intimam voluntatem non potest penitus immutare? Nonne magis est arduum atque præstantius ad charitatem disponere, & reluctanter animum coercere, quam ab illo avertere cupiditatem inhiantem peccato? Timor itaque si illud efficit, & hoc potest facere. VI. Saltem timor spei conjunctus debet quamlibet peccandi cupidinem amovere; nam spes, si efficax sit, vult adhibere media ad finem ultimum necessaria, omniaque vitare impedimenta, quæ obstant ejusdem finis consecutioni. Hæc enim natura & indoles est desiderii cujuslibet efficacis, ut media ponat, ac tollat impedimenta, studeatque potiri bono quod expedit. VII. Etiam in Republica homines duplici ratione arcentur à malo, & ad virtutem inflammantur: improbi poenarum intimatione; boni autem patriæ, & honestatis amore: quod & innuit Horatius Epistola xvi. ad Quinctium, alloquens malum civem,

Oderunt peccare boni virtutis amore;

Tu nihil admittes in te formidine penæ.

Duplicem hanc viam tenet Deus, impiis indignationem, bonis autem charitatem suam manifestans; ut illi convertantur timore poenarum, isti autem delectatione justitiæ. VIII. Quid ratiocinationibus opus est, cum ubique personet absoletum illud, atque vulgare pronunciatum, *Accedens ad Sacramentum ex attrito sit contritus?*

VI.
Responde-
tur ad pri-
mam.

Respondeo primam hujus classis argumentationem nullum nobis negotium facere, utpote qui timorem Dei bonum, perutilem, & ad gratiam disponentem fateamur. Protegant se ergo, si valent, ab istiusmodi telo, quo & nos strenue illos petimus, affectæ Lutheri, Janfenii, Quæsnellii. Præterea dicimus

cum Doctore Aquinate 2. 2. q. 19. art. 7. & 8. non alia ratione timorem Domini (si timorem servilem intelligamus) esse initium sapientiæ, & peccatum expellere, nisi quatenus dilectionis principium est, eamque, *sicut seta linum*, introducit: quam doctrinam lubentius amplectimur, quia traditam novimus ab Augustino. Si autem de timore initiali sacras accipias literas, quatenus per timorem initialem homo Deum reveretur, eique subicitur, quod est prior veræ sapientiæ effectus, ut eodem art. 7. docet Angelicus, vides, opinor, argumentationem in auctores cassam inanemque redire. Cohærent hæc iisdem, quæ objecta sunt locis: Nam in primo capite Ecclesiastici vers. 12. legitur: *Timor Domini delectabit cor*, & 14. *Dilectio Dei honorabilis sapientiæ*; & rursus 25. *Radix sapientiæ est timere Deum*: item cap. xxv. 16. *Timor Domini initium dilectionis ejus*. Quid ergo inaniter ludimus, quando tam aperte Scriptura ipsa testatur, ideo timorem esse initium sapientiæ, ideo peccatum expellere, *quia est radix & initium amoris*? Id vero nihil est aliud, quam sæpe inculcata doctrina Augustini, scribentis tract. 9. in Epist. Joan. num. 4. *Ergo incipiat timor, quia initium sapientiæ timor Domini: timor quasi locum preparat charitati*. Nota obiter ea verba, *Timor Domini expellit peccatum*, desiderari in nonnullis Græcis Versionibus, etiam in Sixtina lxx. tom. 2. pag. 303. habentur tamen in vetustioribus, & apud Clementem Alexandrinum lib. 1. Pædagogic. cap. 8. sed pro *Expellit*, est ibi, *ἀποστρέφει*, scilicet, *despicit*, sive, *aversatur*. Hunc præterea locum Tridentina Synodus sess. vi. cap. 6. producit ad demonstrandum, quod timor sit dispositio ad gratiam, ibi tamen exigens ulterius initialem amorem: ideoque juxta Tridentinum timor expellit peccatum, tanquam dispositio quædam remota, eo pacto, quo ibidem sacrosancta Synodus inter dispositiones ad justificationem necessarias demonstrat connumerandam esse fidem, & spem ex illo loco Matthæi 9. *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua*. Merito proinde, ut ad postremum Scripturæ locum deveniam, præcipitur nobis, ut gehennam timeamus. *Cum Dominus timorem incusserit, & vehementer incusserit, & repetendo verbum comminationem geminaverit, dicturus ego sum, Male times? Ista non dicam. Plane time, nihil melius times, nihil est quod magis timere debeat. Sed interrogo te, si non te videret Deus, quando facis,*

12.
Ad secun-
dam.

facis, nec quisquam te convinceret in iudicio illius, faceres? Tu te vide. Non enim potes ad omnia verba mea respondere, inspicere teipsum. Si faceres, ergo penam times, castitatem nondum amas, charitatem nondum habes: serviliter times, formido est mali, nondum dilectio boni. Sed time tamen, ut ista formido custodiat te, & perducatur ad dilectionem. Agnoscis, opinor, Augustinum in serm. 161. n. 8. de timore loquentem. Præterire nolo, ipsum Dei timorem nobis præcipi, ut inde assurgamus ad castum ipsius amorem. Quare Deut. xxx. 15. legitur: *Considera, quod bodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum, & è contrario mortem & malum; ut diligas Dominum Deum tuum.* Eapropter, in ipsa minarum intentione tacite ostendit Dominus suam in homines benevolentiam, ut ex verbis Amos cap. iv. 12. demonstrat citato libro Pædagogi pag. 117. sanctus Clemens Alexandrinus. Sed de prima objectione dictum satis. Non aliud, ut exsufflemus alteram, docent Patres; in quos conjiciens oculos miraberis complurium alucinationem. Et quamquam eorumdem Patrum prolixè sensum exposui, juvat tamen brevè objecta loca discutere. Basilii in Psalm. xxxiii. timorem, de quo agit, appellat τὸν τέλειον φόβον, *timorem perfectum*, quod ignoro, num de servili dictum sit. Sed de quocunque loquatur, plurimum illum commendat, propterea quod *instituenti vitæ nostræ jaciatur fundamenta*, παιδεύει ἡμῶν τὴν ζωὴν. Id verò non est aliud, quàm cum Augustino facere timorem legis pædagogum. Ambrosius citato loco docens *clavis configi carnes à timore Dei*, supponit timorem conjunctum amor; præmiserat enim: *Qui diligit Domini testimonia, configit clavis carnes suas*: additque num. 39. *Hanc imaginem clavi non solum timoris, sed etiam charitatis affigunt.* Atque id etiam illud idem est, quod Augustinus in eundem Psalmum 118. serm. 25. num. 7. ait, *configendas carnes timore casto, quo peccare timet charitas, etiamsi sequatur impunitas.* Hieronymus item in primum Malachiæ docet velle Dominum nos habere servos, ut à malis pet suppliciorum formidinem recedamus. Sed addit velle primum, *ut filii simus, & bonum voluntate faciamus*; scilicet, quod & Augustinus noster monuit quæst. 36. ex lxxxiii. num. 2. *ut charitatis libertas præ servitute timoris emineat.* Ita nimirum Augustinus alique Patres consentiunt ad invicem. At, inquis, R. P. Berti Theol. Tom. VII.

Augustinus ipse docet oppositum. Ubi nam, quæso? Primò ais, tract. ix. in Joan. num. 4. *Excute aures, intende melodiam*, prosequitur eo loci Augustinus: *sunt homines, qui propterea timent Deum, ne mitantur in gehennam, ne forte ardeant cum diabolo in igne æterno.* Ipse est timor ille, qui introducit charitatem; sed sic venit, ut exeat. Si enim adhuc propter penas times Deum, nondum amas quem sic times. Non bona desideras, sed mala caves. Sed ex eo quod mala caves, corrigis te, & incipis bona desiderare. Cum bona desiderare ceperis, erit in te amor castus. Hoc ergo præstat per Augustinum timor servilis; intrat, pungit, stimulat, occupat cor, ut introducat charitatem, & sufficit ad tollendam putredinem, non ad sanandum. In ser. 161. post verba, quæ obijciuntur, hæc immediate addit: *Est enim quidam custos timor, quasi pædagogus legis, littera est minans, nondum gratia juvans.* Custodiat tamen te timor ipse, dum non facis timendo, & veniet charitas; intrat in cor tuum, & quantum illa intrat, tantum timor exit. Timor enim id agebat, ne faceres: charitas id agit, ut nolis facere, etiamsi impune possis admittere. Ex quo vides ita per timorem servilem cohiberi interiorem animum à peccato, ut nisi superveniat dilectio, maneat conditionata voluntas peccandi, si posset impune; cum hæc peccatum detestetur, ut sæpe monui, tanquam causam suppliciorum, non secundum se, & tanquam offensam Dei. Quod autem opponitur ex sermone 156. solutum est, si Augustini verba à præcedenti periodo repetantur. Ita enim ea sonant. Qui adhuc ideo bene agit, quia penam timet, Deum non amat, nondum est inter filios: utinam tamen vel penam timeat. Timor servus est, charitas libera est; & ut sic dicamus, timor est servus charitatis, Ne possideat diabolus cor tuum, præcedat servus in corde tuo, & servet domina venturæ locum. Fac, fac vel timore penæ, si nondum potes amore justitiæ. Veniet domina, & servus abscedet, &c. Ad postremum Augustini testimonium exscriptum ex libro de Catech. rudibus, manifestum est appellari eo in loco verè Christianum illum, qui spe cœlestis regni & formidine gehennæ proficitur Christi religionem, quoniam motivo verè supernaturali, non timore mundano, aut spe inani, (quemadmodum ii, qui locantur in aliis duobus generibus) ad Baptismum accedit. Ille namque timor, & spes illa non nisi superna fide excitantur; qua non movetur qui fit Christianus humana

Yy

commoda

commoda cupiens, vel incommoda fugiens, ut legitur eodem libro cap. v. n. 9. An vero hac dispositione ad Christum veniens justificationem adipiscatur, non querit S. Pater hoc in loco, imo requirit, ut, si ad aeternam requiem pervenire velit, plus amet Deum, quam timeat gehennam, adeo, ut etiam si dicat illi Deus, utere deliciis carnalibus sempiternis, & quantum potes pecca, nec morieris, nec in gehennam mitteris, sed mecum tantummodo non eris, exhorrescat, & omnino non peccet, non jam ut in illud, quod timebat, non incidat, sed ne illum, quem sic amat, offendant. Responderi etiam potest, Augustinum in illo desiderio beatitudinis supponere motum aliquem charitatis, cum vera beatitudo sit adherere Deo summo Bono, & amor Dei, quo diligitur ut beatitudinis objectum, sit amor charitatis, ut supra diximus cum S. Thoma 1. 2. q. 65. art. 5. De propositionibus Quesnellii actum supra. Ad repellendam tamen falsam omnem & inquam insimulationem, de iis rursus dicam. Quantum spectat ad sexagesimam, falsa illa est, atque haeretica, cum certum sit eum, quem poenitet ex timore, poenitere non coacte, sed libere; & fide tenendum sit, Deum timorem incutere, ut convertamur ad Dei misericordiam, & in spem erigamur. Quapropter, si timidi aliquando desperent, non ideo desperant quia timent, sed quia sunt fide atque spe destituti. Verum illa voluntas libera, nisi charitas introducatur, nondum odit peccatum secundum se, sed tantum ut causam supplicii, servatque ad ipsam poenitentiam quam agit, talem reluctantiam, ut non poeniteret, si posset impune. Quemadmodum ergo in timente requiritur spes veniae, ne desperet, ita requiritur motus sanctae dilectionis, ut prorsus amoveatur peccati voluntas; quoniam, ut saepe diximus, contraria contrariis pelluntur. Merito pariter damnata est proxima Quesnelliana propositio, nam timor praeter cohibitionem manuum, sive operis exterioris, cohibet effluentem animum, frangit vetustam consuetudinem, & praeparat locum charitati: ac tantum abest, ut addicat peccato, quin imo vere ab eo retrahit; & licet se ipso ad justificationem non sufficiat, facit tamen, ut poenitens studeat adhibere ea, quae sufficiunt, inter quae locum obtinet sententiam nostram motus contritionis & amor. Dicam verbo; timor servilis est impulsus Spiritus sancti, ut definivit Synodus Tridentina, non inutilis & perniciosus, ut inquit Novator; sed utrum ad justifica-

13.
Ad tertiam.

tionem in Sacramento sufficiat, neque Synodus Tridentina definivit sess. xiv. neque Clemens xi. in Constitutione *Unigenitus*. Timendo autem perpetrari peccatum, observari legem Judaico more, & consequi ea, quae a Quesnellio subjiciuntur, nemo nostrum asseruit unquam; neque enim aut timorem saluberrimum inter animi inquinamenta computamus, aut comminationem temporalium malorum, quam formidabant Judaei, comparandam dicimus timori, incusso ab Evangelica quoque lege, aeternorum suppliciorum. Ex quibus omnibus constat, quantum ab improbis Dogmatistis distent Augustinenes Theologi, & quam immerito illi honestissimo istorum nomine gloriantur. Quod opponitur quarto loco, perspicue solutum est: ex Augustini enim, & S. Thomae doctrina, necnon ex manifesta ratione, qui vult malum evitare, effugit ea, quae ad ipsum malum perducunt, quatenus causa illius sunt, non secundum se considerata; ideoque poenitentiam agens ex solo poenarum metu non odit peccatum quatenus est in se detestabile, & Deo injuriosum, sed peccare vellet, si posset impune: atque, ut inquit Augustinus in Ps. 127. num. 8. *Timore facit quidquid boni facit, non timore amittendi bonum illud, sed timore patiendi illud malum. Non timet, ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet, ne mittatur in gehennam.* Nego itaque voluntatem timentis adeo esse efficacem, ut evitare velit quidquid impedit sponsi amplexus, & aversetur poenam damnatorum praecipuam, privationem scilicet summi Boni, si nullatenus inflammetur amore casto. Atque, ut liberalis sim, si voluntas non peccandi solo metu animata vere sit efficax, nihil aliud consequetur, nisi voluntatem hanc niti ad ponenda media, quibus gehenna evitatur, ideoque ad servanda praecipua, quorum illud est primum, maximumque, *Diliges Dominum Deum tuum, &c.* Ad quintum respondeo, quod cohibere interioriorem animum, & parare locum charitati in Schola Augustiniana idem sunt: cum enim per timorem homines continent se a peccato, sit consuetudo justitiae, & incipit quod durum erat amari, & dulcescit Deus, inquit Augustinus ser. nuper laudato n. 7. malitia autem, a qua avertit timor servilis, est, quod peccatum sit malum nobis, non quod sit offensa Dei: atque hoc postremum unusquisque inquit S. Thomas q. 3. supplem. art. 2. *plus debet odire, quia debet magis Deum, quam se ipsum diligere.* Quod sequitur de spe, dilui-

Gehennae
comminationem non
legi in Veteri Testamento, ad-
vertit Augustinus in Ps.
cv. num. 26.
14.
Ad quartam.

15.
Ad quintam,
sextam &
septimam.

diluitur eadem facilitate: siquidem si spes tendat ad unionem spirituales, per quam adhæreat summo Bono, non est absque charitate initiali, si autem habeat intentionem finis non ordinem, non est efficax, neque pulcherrimi sponsi quærit amplexus: atque, ut istud etiam large liberaliterque concedam, si efficax est, adnitetur ea perficere, quibus finem consequimur, & memor verborum illorum, *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, incipiet diligere Deum summe bonum, quem timet summe iustum. Ad 7. dicimus rectissime Deum uti comminationibus ad convertendos scelestiores; quos enim nondum delectat pulchritudo iustitiæ, coercet terror supplicii. Verum non est poenarum interminatio præcipuum conversionis motivum, sed occasio quædam aut insinuatio conversionis: etenim Deus se ostendit iratum, ut quæramus amantem; atque ut aiebat sanctissimus æque ac sapientissimus Institutor in primo de Doctrina Christiana cap. xv. 14. *Magnum timorem inculcit negligentibus, ut se ad diligentiam convertant, eumque magis bene agendo desiderent, quam male agendo formident.* In republica autem attenditur magis externum officium, quam cordis affectus: non enim est rector civitatis, quemadmodum auctor sæculi, scrutator cordium. Cæterum nec in ipsa republica laudantur qui servant legem sola poenarum formidine, & Horatii ad Quintium plena sententia hæc est:

Cautus enim metuit foveam lupus, accipiterque

Suspectos laqueos, & opertum milvius bonum.

Oderunt peccare boni virtutis amore:

Tu nihil admittes in te formidine poenæ.

Sit spes fallendi: miscebis sacra profanis.

16. De proloquio demum Scholastico dictum supra. In unum constringam quæ fuere dispersa. Non esse illud expressam Evangelii assertionem, aut definitionem Ecclesiasticam, nec inveniri apud Augustinum, vel auctorem alium ejusdem classis, imo dignum non esse, cui *balances perpetuæ nostræ salutis, aut damnationis confidamus*, fatetur in iv. dist. 18. q. 3. art. 2. & dist. 19. quæst. 2. art. 6. Dominicus Soto. Quid ergo, si pronunciatum illud rejiceremus? Deinde veteres Scholastici, inter quos S. Thomas quæst. 28. de veritat. art. 8. attritionem à contritione distinguunt per R. P. Berti Theol. Tom. VII.

intensionem doloris, & per informationem gratiæ: in quorum proinde sensu ex attritis contriti sunt, qui accedentes ad Sacramentum cum amore initiali recipiunt gratiam habituales. Multi præterea, etiam post Tridentinum, in eo sensu interpretantur effectum illud, quod attritioni accedat uberior gratia & motus sanctæ dilectionis, huic vero per Sacramenti efficientiam remissio peccatorum; ut diximus supra de Viguerio, Sonnio, Pallavicino, aliisque viris doctissimis. In istorum ergo, & in antiquiorum illorum sensu vulgare pronunciatum recipimus, & probamus; in sensu autem adversariorum (quos jam in secunda argumentationum congerie propellere, & propulsare studuimus) minime, haudquaquam.

Ventum est ad classem illam oppositionum, quæ petuntur ex charitatis energia atque excellentia. Eò autem collineant, ut demonstrent omnem amorem Dei benevolum justificare se solo, & consequenter nihil collaturum fore Sacramentum, si ad ipsam prærequireretur actus a quis charitatis. Itaque adversantes nobis Theologi charitatem, quantumvis minima sit, non posse cum peccato consistere demonstrant insequentibus argumentis. Id primum charitati attribuit divinæ literæ, quæ, ut homo sit iustus & Deo acceptus, ad charitatem ipsam hortantur, non requisita ejusdem charitatis magnitudine atque vehementia, neque ullo discrimine facto inter charitatem prævalidam & remissam. Legitur enim Proverb. viii. 17. *Ego diligentes me diligo.* Joannis xiv. 21. *Qui diligit me, diligitur a patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.* In Epistola ad Rom. xiii. 10. *Plenitudo legis est dilectio.* In i. Joannis iv. 7. *Et omnis, qui diligit, ex Deo natus est;* atque in i. Petri iv. 8. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* II. Tridentina Synodus expresse id definivit verbis illis sess. xiv. cap. 4. *Et si contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur.* III. Conspiciant hac in re maximi Ecclesiæ Patres: Chrysostomus enim Hom. 7. in 2. Epistolam ad Timotheum ait, *Sicut ignis, ubi sylvam occupaverit, omnia purgare consuevit, ita & charitatis fervor, quocumque inciderit, omnia perimit atque perripit.* Augustinus Tractatu v. in Epist. Joan. num. 3. *Non discernuntur, inquit, filii Dei à filiis diaboli, nisi charitate:* in Evangelium Joannis Tract.

17.
10. Aliæ objectiones ex efficacia Charitatis.

ix. de charitate scribit, *Quam cum habere caperit homo, Spiritum sanctum habebit; quam si non habuerit, sine Spiritu sancto erit. Et quomodo corpus tuum sine spiritu, quod est anima tua, si fuerit, mortuum est, sic anima tua sine Spiritu sancto, id est, sine charitate si fuerit, mortua deputabitur.* Item de natura & gratia cap. ultimo fatetur charitatem, licet sit duntaxat inchoata, esse iustitiam, dicens: *Charitas inchoata, inchoata iustitia est: charitas profecta, profecta iustitia est: charitas magna, magna iustitia est: charitas perfecta, perfecta iustitia est.* S. Gregorius Magnus in cap. 3. libri primi regum hæc habet: *Ex vi conversionis magnitudo deletur criminis: vis autem conversionis est affectio charitatis cordi infusa visitatione sancti Spiritus.* Et scriptum est de eodem Spiritu, *Quia ipse peccatorum remissio est.* IV. Qui asserit charitatem posse consistere cum reatu peccati, assentitur propositionibus in Bajo proscriptis. 31. *Charitas perfecta & sincera, quæ est ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, tam in Catechumenis, quam in penitentibus, potest esse sine remissione peccatorum.* 32. *Charitas illa, quæ est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.* 70. *Homo existens in peccato mortali, sive in reatu æternæ damnationis, potest habere veram charitatem, & charitas etiam perfecta potest consistere cum reatu æternæ damnationis.* Sunt aliæ apud Bajum hujus farinae propositiones ab Apostolica Sede confixæ pariter, ac reprobatae. V. Sanctus Thomas in 3. p. quæst. 70. art. 4. ait: *Minima gratia potest resistere cuiuslibet concupiscentiæ, & vitare omne peccatum mortale, quod committitur in transgressionem mandatorum legis; minima enim charitas plus diligit Deum, quam cupiditas millia auri & argenti: atque in Supplem. q. v. art. 1. & 3. scribit peccatum solvi per dolorem ex amore charitatis ordinato causatum, quantumcunque parvus sit dolor, dummodo ad contritionis rationem sufficiat.* VI. Hoc postremo demonstratur rationibus Theologicis; quarum prima est, quod charitas etiam initialis est charitas perfecta, atque, ut docet Bellarminus lib. 2. de iustificat. cap. 16. etiam si actualis sit, non habitualis, contrarie opponitur peccato, ideoque illud efficienter expellit, saltem per modum ultimæ dispositionis, quam ex natura rei, & infallibili quodam nexu consequitur infusio gratiæ. VI. Sequitur ratio altera: Amor, quo diligitur creatura plusquam Deus, red-

dit hominem impium, quamvis amor ille tenuis sit ac remissus: igitur amor, quo Deus diligitur super omnia, quantumvis remissus ac minimus, reddit hominem iustum. VII. Accedit proxima ratio: Intensa & remissa charitas actualis specie, ut aiunt Scholæ, non differunt; si ergo illa iustificat, id præstat & ista. VIII. Argumentari etiam possunt: Si per intentionem contritio imperfecta distinguatur à contritione perfecta, eodemque pacto distinguatur charitas à charitate; nemo discernere poterit, an contritionem perfectam habeat: ex quo necessum est oritur magna animi anxietas ac perturbatio. IX. Urgent & illud: Quod præstat habitus habitualiter, id facit actualiter actus. Igitur si charitas habitualis iustificat habitualiter, charitas actualis actualiter iustificabit. X. Tandem, si sola actualis & imperfecta charitas naturâ suâ non traheret formam iustitiæ, & Dei amicitiam, ii, qui morte proximi eliciunt contritionis actum, etiam cum voto Sacramenti, in æternum perirent: atque ita damnarentur qui Deum diligunt: quod nimis absurdum est, & horrendum.

Priusquam hæc argumenta diluam, ad memoriam revoco fuisse complurium antiquorum opinionem, necessariam esse in Sacramento penitentiae contritionem charitate perfectam, atque apud Deum hominem iustificantem, nec tamen opinionem illam fuisse expressa damnatione proscriptam. Illam quippe propugnant prælati viri, Thomas Illyricus, Alphonsus Toftatus, Rupertus Abbas, Innocentius Tertius, S. Raymundus, S. Bonaventura, alique permulti; à quorum testimoniis colligendis eximunt nos Joannes Launojus, Morinus, Farvaquius, Le Drou, Witassius, atque posteriores Theologi accuratissimi. Visum quoque prælaudato Morino pag. 41. prioris partis de Contrit. in eandem sententiam conspirasse aliquando Doctorem Angelicum, cujus art. 2. q. 2. dist. 21. in 14. hæc sunt verba, *Confessio operatur præsupposita contritione, quæ culpam delet.* Movebat autem Theologos illos, quod Sacerdos neminem debeat solvere, quem prius Deus in gratiam suam non receperit: idque S. Raymundus in Summa lib. 3. de Pœnit. paragrafo 11. explicavit exemplo Lazari, quem prius suscitavit Dominus, quam à discipulis solveretur, & eorum, qui lepra contaminati à Christo mundati sunt, priusquam accederent ad sacerdotes. Nec tamen, ut dixi, hæc senten-

18.
Notandum
ante Solutionem.

tia

tia reprobata est ab Ecclesia; sed illam in Tridentino Concilio à censura immunem ostendit Tudetanus Episcopus ea ratione, quod *et si Sacramentum Penitentia inveniat remissa peccata præcursus contritionis efficacitate, id tamen præstat virtute Sacramenti, cujus votum in ea continetur.* Atque hanc Tudetani Episcopi assertionem explicat illustri exemplo de prompto à passione Christi, cujus intuitu iustificati sunt sancti veteris fœderis, Leonardus Vanroy cap. IV. de Poenit. q. 3. Est tamen inter causam meritoriam, qualis est passio Christi, & causam instrumentalem, cujus generis sunt Sacramenta, discrimen aliquod. Verum quidquid sit de ea Tudetani ratione, & de allati exempli convenientia; post Tridentinum Concilium Andreas Vega lib. XIII. Comment. ejusdem Conc. cap. 33. eadem recitata sententia, quam agnoscit esse Magistri sent. Okami, S. Bonaventura, Alensis, aliorumque, *Neque tamen, inquit, quod ita docuerint, cum illis sensisse existimandi sunt, qui absolutionem Sacerdotum inanem crediderunt: nam & ad augmentum gratia, & ad remissionem debita pena pro peccatis, omnibus rite sua peccata confessis utilem eam esse tradiderunt, quod quidem stare potest, etiam si nunquam prima gratia per eam conferretur; & hac ratione tueri eos possumus, ne videantur adversari citatis supra Ecclesie definitionibus, quod Sacramenta novæ legis causent gratiam.* Ex quibus apparet plurimum illos alucinari, qui censent antiquiorum illorum sententiam rejectam à Tridentino. Eo etiam nomine à censuris intortis in Bajanas propositiones immunis est, quod illi veteres remissionem peccatorum & gratiam habitalem à charitate perfecta minime segregabant; eamque, aut saltem augmentum illius adscribebant Sacramento, cujus in perfecta contritione (etiam juxta Tridentini definitiones) votum includitur. Hæc autem ideo commemorata sunt, ut opinionem illam antiquorum vindicarem, atque ut percipiant adversarii, non proinde nos futuros fore devictos, si fateremur necessariam in Sacramento contritionem & charitatem, quæ iustificet apud Deum.

19. Contritio, & amor benevolentia non semper iustificat.

Ceterum nos & à sententia illa recedimus, & negamus contritionem, & dilectionem Dei *propter se*, nisi vehemens sit atque accensa, peccata semper dimittit. Recedimus ab illa sententia ob eas rationes, quæ nobis, & nobiscum pugnantibus communes sunt. Arbitramur enim consultum magis dignitati, & effi-

cientiæ Sacramentorum novæ legis, si horum quædam etiam primam gratiam producant; cujus productionis causa dici solent *Sacramenta mortuorum.* Facilius etiam refutantur hoc pacto propositiones Michaelis Baji, & præsertim quinquagesima septima, affirmans *peccatorem penitentem non vivificari ministerio Sacerdotis.* Salvatur quoque melius judiciaria potestas collata Sacerdotibus remittendi peccata, quam potestatem exercent Penitentia Sacramentum administrantes. Expressa insuper est doctrina Synodi Tridentina sess. XIV. cap. 4. & Catechismi Romani P. 2. cap. V. num. 36. charitate perfecta, & contritione acriter & vehementer deleri peccata, *præquam Sacramentum actu suscipiatur;* nec probabile admodum est, in Sacramento talem contritionem requiri, quæ citra ipsum, & cum solo ipsius voto iustificet. Insuper proximo num. 32. præfati Catechismi asseritur *ex fidei Catholica doctrina credendum, & constanter affirmandum esse, remitti vi clavium in Confessione scelera omnia, Etiam si penitens hujusmodi dolore non afficiatur, qui ad impetrandam veniam satis esse possit: quæ tamen verba non significant id esse dogma fidei, ut interpretantur nonnulli, sed quod ex ex fidei doctrina inferatur necessaria consecutione; nisi asserere velimus Compilatores catechismi ignorasse, quæ in Tridentino Concilio gesta sunt, & quæ nos paulo supra produximus. Denique etiam Clerus Gallicanus in sæpe laudata declaratione anni 1700. in qua tamen requirit inchoatam Dei dilectionem, ait putandum non esse, ut necessaria sit prævia contritio, quæ sit charitate perfecta, hominemque Deo reconciliet, antequam Sacramentum actu suscipiatur.* In hoc ergo cum adversariis consentimus, non esse in Confessione Sacramentali necessariam contritionem charitate perfectam, quæ prius iustificet, & peccata dimittat.

At negamus hujus generis esse contritionem *initiali* duntaxat charitate animatam. Etenim inchoatæ dilectioni Tridentinos Patres adscribere rationem solius dispositionis ad justificationem, hanc vero tribuere, tanquam *causæ formali*, charitati quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum inhabitantem, & quam scholæ appellant *habitalem*, dictum supra, nec opus est, ut iterum demonstretur. Catechismus autem Romanus cit. num. 36. tribuit utique vim iustificandi contritioni perfectæ, sed quænam hæc sit hisce verbis

26. Amor initialis non efficit contritionem perfectam.

describit: *Ut enim hoc concedamus contritione peccata deleri, quis ignorat illam adeo vehementem, acrem, & intensam esse oportere, ut doloris acerbitas cum scelorum magnitudine æquari conferrique possit?* Insuper Doctores nostri afferunt exemplum Magdalene, quæ etsi ex amore casto detestaretur peccata, priusquam tamen Salvatoris præsentia, & impensis amoris operibus augetetur illius charitas, inquinata erat & fordida, scribente Augustino Sermone 99. num. 2. olim 23. ex 50. *Accessit autem ad Dominum immunda, ut rediret munda: accessit agra, ut rediret sana; & Magno Gregorio Hom. 33. in Evangelia, Nondum lota, sed lavanda, ad fontem misericordiae cucurrit.* Proferunt & exemplum ipsiusmet Augustini, qui libro IX. Confessionum cap. 2. suam ante Baptismum charitatem describit; & nihilominus peccata sua *horrenda & funerea* dimissa fuisse scribit in *Aqua sancta*. Addunt Augustinum apertissime exigere dilectionem Dei à catechumenis, tum de Catechizandis rudibus cap. 4. ubi ait, diligenter curandum, ut catechumenus priusquam regeneretur sacro fonte baptismatis, *audiendo credat, credendo speret, sperando amet, & cap. 10. ubi inquit, præceptum illud, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, pertinere ad baptizandum: tum Tract. 13. & 96. in Joannem, ubi affirmat catechumenum, antequam ad baptismum veniat, etiam si credat & diligat, portare adhuc sarcinam iniquitatis suæ.* Neque hoc postremum pronuntiat Augustinus de catechumenis baptismum dedignantibus (quod audio respondere nullos;) non enim est vera charitas, ubi est contemptus Sacramentorum: sed contra id scribit, *ne quis dedignetur baptizari*, baptismi contemptum non supponens, sed ne subrepat inde admonens, quod catechumeno credenti, speranti, & diligenti, peccatum non dimittitur, *nisi cum venerit ad Baptismum.* Itaque sententia nostra est, ad hunc modum sese invicem complecti charitatem, atque iustitiam; ut si charitas sit *habitualis*, quæ diffunditur per Spiritum sanctum inhabitantem, habeatur iustitia *habitualis* & inhærens: si charitas sit adeo flagrans, ut pariat acerbitem doloris acris atque vehementis, sit ad iustitiam inhærentem ultima dispositio, cui statim subsequatur forma ipsa iustitiæ; si autem sit charitas initialis, inchoata, & remissa, nequeat ad gratiam habitualement perducere, nisi augeatur & flammescat, aut sup-

pleatur defectus ipsius per efficacitatem Sacramenti: ad eum ferè modum, quo si ignis lignum pervadat, illudque, ut ajunt, *informet*, lignum fit ignis; si lignum summo afficiatur calore, confestim ignescit; at si paululum calefiat, sitque viride aut humidum, nequit vi illius caloris incendi. Quamobrem non sequitur, Charitas iustificat, igitur qui habet amorem initialem, est iustus; si cuti non recte concluditur, ignis inflammat, ergo lignum mediocriter calefactum flammam concepit, & est ignitum. Hæc autem pro ampliori explicatione Augustinianæ sententiæ hactenus producta decem illas argumentationes unico ictu subvertunt.

Respondeamus nihilominus ad singulas. Quod charitas deleat, operiatque multitudinem peccatorum, bene sacræ literæ affirmant: nam si charitas est *habitualis*, confert inhærentem iustitiam; si actualis intensa, cum iustitia ipsa connectitur; si initialis & inchoata, ad eandem iustitiam disponit; atque talis est iustitia, qualis est charitas; ut in libro de Natura & gratia inquit splendidissimum Ecclesiæ lumen Augustinus. Præterea charitas nos Dei amicos constituit, si cætera adhibeantur: etenim de timore etiam dictum est, *Timor Domini expellit peccatum*, Eccli. 1. 27. Inde tamen nihil aliud inferunt adversarii, nisi timorem esse dispositionem ad gratiam, & iustificare, modò accedat virtus Sacramenti. Idem nos affirmamus de amore inchoato, si de isto accipiantur loca scripturæ: nam si dicta velis de charitate diffusa per Spiritum sanctum inhabitantem, admitimus totum quantum est argumentum. Et quod de timore dixi, affirmo de fide, de qua ait Apostolus ad Romanos III. 28. *Arbitramur iustificari hominem per fidem*: necnon de spe, de qua in eadem Epistola VIII. 24. legitur, *Spe salvi facti sumus.* Deinde ex quo Deus diligat diligentes se, ad eos veniat, in ipsis permaneat, illis peccata dimittat, qua, peto, illatione deducitur hæc omnia concedi non diligentibus? Si objecta demum testimonia inspicias, cognosces agi in Proverbiis de sapientia, ad quam non perveniunt interres, sed qui ejus desiderio inflamman- tur. Joannis XIV. 21. iustis in dilectione manentibus promittitur manifestatio gloriæ, ut constat ex textu, demonstratque Augustinus Tract. LXXV. num. 5. Apostolus ad Rom. III. 9. & 10. docet ad charitatem referri omnia legis præcepta. Joannes & Petrus in locis pro-

21.
Nunc re-
sponderetur
Objectioni
primæ.

22.
Secundæ &
tertiæ.

ductis hortantur ad charitatem proximi, quoniam charitas est filiorum Dei character & nota, & qui diligit, habet in se vitam & spiritum Dei; moventem quidem, si actu diligit, inhabitantem vero, si exornatus sit habitu charitatis. Hæc ad primam objectionem. Quod sequitur, est facillimæ expeditionis: nam Tridentinum appellat *contritionem charitate perfectam*, quæ est acris, & vehemens; hac enim tantum remitti absque Sacramento peccata, tanquam rem omnibus manifestam affirmat Catechismus Romanus; ac potest id erui ex ipso Concilio, à quo amor initialis requiritur, *ne penitentia sit infructuosa*, prout docet Historicus præstantissimus. Est insuper sententia Suarez 3. p. q. 85. disput. 4. sect. 2. non oportere, ut quæ à Tridentino dicuntur de contritione charitati perfectæ conjuncta, intelligantur de actu; cum accipi possint de *infusione gratiæ, & charitatis*. Ad testimonia Patrum, quæ obiecta sunt tertio loco, primum respondeo non solum ab his commendari charitatem, verum etiam inculcari charitatis præceptum, quo non obstringi pœnitentes, dum veniam à Deo petunt, affirmare quidem possunt adversarii, persuadere non possunt. Deinde Chrysostomus loquitur de charitate fervida & vehementi, quæ iusti adversa omnia propellunt; quod vel satis monstrant duo illa verba τῆς ἀγάπης θερμότης, *fervor charitatis*. At S. Gregorius in caput 3. 1. Regum pertractat quæstionem, an salvetur qui pœnitentiam agit morti proximus, & respondet salvari, si visitetur à Spiritu sancto, qui, *ut se menti infuderit, eam protinus in peccatorum & vitiorum odia, & in virtutum amorem ineffabiliter excitat*: imo in ea conversione exigit tantum amoris ignem, qui consumere in anima possit omnem congestam peccati rubiginem. Vide edit. Vatic. pag. 72. Nihil ergo adversus nos isti faciunt, cum Gregorius nec Pœnitentiæ Sacramentum excludat, nec loquatur de quocunque genere conversionis; & solum pertractet de exitu mortis: in quo reperiri potest, ut dicam infra, ratio aliqua peculiaris. Augustini autem verba, tum producta, cum alia plurima, sunt omnia recte sapienterque prolata, quippe quæ in charitate agnoscunt spiritalem vitam, ac Spiritum sanctum, eo modo, quo habetur ipsamet charitas, id est, inhabitantem, si charitas sit inhærens; moventem ad perfectam contritionem, si charitas sit actualis intentâ; disponentem ad gra-

tiam, si charitas sit initialis & inchoata. Sunt enim in vita spirituali, atque in ipsa iustitia distinguendi motus & actus hominis se disponentis ad gratiam, qui excitantur auxilio gratiæ actualis, à forma iustitiæ, quæ infunditur per gratiam habitualement: unde in Bajo proscriptæ fuere propositiones 62. & 63. negantes hanc distinctionem duplicis iustitiæ, & duplicis vivificationis, ut dicam modò. Quod ergo ad Bajum spectat, cujus propositiones 31. 32. & 70. nobis obijciuntur; quis crederet sententiam nostram in urbe Roma, magistræ veritatis, & coram Apostolica Sede potuisse hactenus propugnari, si vel minima Bajanae labis fuligine foret aspersa? At propugnatur, atque approbantibus viris doctissimis libri illam tenacissime defendentes prodeunt in lucem, summis quoque Pontificibus consecrati, ut testantur Theologica opera Francisci Genetti, Friderici Gavaradi, Lamberti Le-Drou, Francisci Mariæ Campioni, ut mittam alios sexcentos alibi excusos. Immunis est ergo, ut ostendi prop. 1. capitis præced. hæc sententia ab omni Bajani erroris suspicionem. Et revera hujus positiones non de charitate *initiali*, sed de charitate *habituali*, quam Bajus ab actuali non secernebat, prolatae sunt; ut fateatur Franciscus Suarez cit. disput. 4. sect. 7. quamquam Bellarminus lib. 2. de Pœnit. cap. 13. scribat locutum Bajum de charitate flagranti & perfecta: quod pariter nobis non adversatur. Apparet mens Baji ex prop. 43. *In hominibus pœnitentibus ante Sacramentum absolutionis, & in catechumenis ante baptismum est vera justificatio, separata tamen à remissione peccatorum*: ex 62. *Illà distinctio duplicis iustitiæ, alterius, quæ fit per Spiritum charitatis inhabitantem; alterius, quæ fit ex inspiratione quidem Spiritus sancti cor ad pœnitentiam excitantis, sed nondum cor inhabitantis, & in eo charitatem diffundentis, quæ divinæ legis justificatio impleatur, ut odiosissima & pertinacissima rejicitur*: atque ex proxima 63. *Denique & illà distinctio duplicis vivificationis, alterius, quæ vivificatur peccator, dum ei pœnitentia, & vitæ novæ propositum & inchoatio per Dei gratiam inspiratur, alterius, quæ vivificatur qui vere justificatur, & palmes vivus in vitæ Christo efficitur, commentitia judicatur, & scripturis minime congruens*. In hoc ergo situs est error Baji, quod non secernat *habitualement* ab actuali iustitia; ideoque toto cœlo distant à Bajo qui docent

23.
Quartæ.

24.
Quinta,
sexta, & se-
ptima.

docent per charitatem habitualement im-
pium justificari, & per actualement dispo-
ni ad justificationem, discrimen dupli-
cis justitiæ, & duplicis vivificationis
à Bajo sublatum apertissime tradentes
& propugnantes. Plura sunt alia ad
Baji propositiones spectantia, quæ legi
possunt apud memoratum Le-Drou
dissert. IV. cap. I. & in Confut. discus-
sionis Augustini Micheli, cap. XI. §. 4.
neon apud Vitalium pag. 214. edit.
Venetæ, & Le Drouin tom. 2. pag. 105.
quæ exscribere non oportet. Circa do-
ctrinam D. Thomæ respondet auctor
nuper laudatus, accipiendum esse de
gratia habituali, & de contritione per
eandem gratiam formata: quod utique
perspicuum erit legenti eundem san-
ctum Thomam, sese manifestius, quàm
faciant singuli Commentatores, expla-
nantem. Subjectæ ratiocinationes pau-
cis exsufflantur: ad priorem quippe di-
cimus, amorem initialem esse charita-
tem perfectam comparate ad objectum,
non respectu conversionis cordis, &
motus animi. Insuper fatemur eundem
amorem opponi amoris noxio contrarie:
at etiam contraria se invicem patiun-
tur, nisi intensa sint; & præsertim si-
mul consistunt dispositio duntaxat in-
choata & forma opposita, prout expli-
cavi rerum naturalium comparatione.
Objectio, quæ sequitur, ob duplicem
causam nulla est; primum, quia datur
aliqua ad creaturam conversio, quæ ta-
men non infert maculam lethalis culpæ,
ut contingit in veniali peccato: deinde,
quia conversio actualis ad Deum non
inducit naturam suam gratiam sanctifican-
tem, sed ex Dei promissione, & mini-
sterio Sacramentorum; ut diximus dif-
ferentes de Justificatione libro XIX. cap.
6. & 7. Proxima oppositio nullius est
roboris; non enim omnia, quæ sunt
eiusdem speciei, pollent eadem energia,
uti constat ex calore remisso, atque in-
tenso. Ad octavam dico, hac de causa
confugiendum ad Sacramenta, quæ gra-
tiam supra dispositionem suscipientium
producunt, ut quiescat anxietas & per-
turbatio animorum. Si vero Sacramen-
ta nequeant ministrari, adnitendum, ut
doloris acerbitas æquari possit cum ma-
gnitudine scelerum: quod ait Catechi-
smus Romanus, ac tradiderunt Cypria-
nus de lapsis, Augustinus cap. 65. En-
chiridii, alique Patres. Nona, quæ est
cavillatio cujusdam Augustiniani à pa-
tria institutione degeneris, extruditur
hac veteri urbanitate: Igitur charitas
actualis justificat actualiter *justitia actus*,
concedo; *justitia habitus*, nego. Ad

25.
Octava, no-
na, & de-
cima.

postremam respondemus cum Christia-
no Lupo in hac dissertat. pag. 544. O-
pusculi veteris editionis, in *mortis casu*
votum Sacramenti eundem ac Sacra-
mentum ipsum conferre effectum; tunc
enim Sacramenti susceptionem, ut in-
quit Innocentius III. lib. 3. decret. tit.
43. cap. 2. *non contemptus Religionis, sed*
terminus necessitatis excludit, quæ ver-
ba deprompta sunt ex Augustino lib. IV.
de Baptismo cap. 22. num. 29. Ample-
ctimur hanc sententiam, quod videatur
consona Patribus, & Ecclesiæ defi-
nitionibus ibidem productis à Lupo; ex
quibus apparet commendandam in ora-
tionibus atque oblationibus memoriam
Catechumenorum, qui morte præventi
non potuerunt sacro lavacro regenerari.
Ad memoriam tamen revoco, quæ
idem sapientissimus Auctor subjicit pag.
548. ex Epistola nonagesima prima san-
cti Leonis Magni; *Non necesse est nos*
eorum, qui sic obierint, merita actusque
discutere, cum Dominus Deus noster, cu-
jus judicia nequeunt comprehendere, quod
Sacerdotale ministerium implere non po-
tuit, suæ justitiæ reservaverit, ita po-
testatem suam timeri volens, ut hic error
omnibus proficiat, & quod quibusdam tepi-
dis aut negligentibus accidit, nemo non
metuat. Multum autem utile ac necessi-
rium est, ut peccatorum reatus ante ul-
timam diem Sacerdotali supplicatione
solvatur. Utilissimo hoc monito extre-
ma persequor.

Adversus tandem sententiam nostram
quædam minoris momenti obijciuntur,
quorum aliqua petuntur ex efficacia Sa-
cramenti, aliqua vero ex oppositæ sen-
tentia celebritate. Quorum primum
est, Pœnitentiam esse sacramentum
mortuorum, ideoque produci vi illius
gratiam sanctificantem in pœnitentibus,
quamvis nullo charitatis actu vivificen-
tur. Cum insuper Sacramenta novæ
legis gratiam conferant efficientia sua,
& ex opere operato, dummodo non in-
veniant obicem in subiecto; dicendum
est efficacitate Pœnitentiæ gratiam tri-
bui accedentibus cum timore servili,
quoniam idem timor non est impedi-
mentum ad gratiam, sed dispositio. In-
super si amor Dei propter se necessarius
esset ad justificationem in lege nova,
nullam haberet hæc lex dignitatem su-
pra legem veterem, in qua non erat
reconciliationis Sacramentum, & nihi-
lominus impii se ad Deum toto animo
convertentes contrahebant pristinam
cum illo amicitiam. Præter hæc autem
sententia, quæ defendit sufficientiam
attritionis servilis, habet patronos innu-
meros

26.
Ultimò ad-
huc pauca
objiciuntur
ex efficacia
Sacramenti,
& numero
contradicen-
tium.

metos cujuscunque ordinis, doctissimos ac celeberrimos: est autem in moralibus validum argumentum plurimorum consensus. Deinde Alexander VII. in decreto suo anni 1667. de sententia negante necessitatem aliqualem dilectionis in attritione ex metu gehennæ concepta, *Quæ hodie* (inquit) *inter Scholasticos communior videtur.* Conformatur denique eadem sententia communi praxi, & multum confert ad animarum tranquillitatem, fovendamque spem veniæ; cum opposita pauciorum sit, asperior, & altrix pavoris atque anxietudinis. Atque hæc sunt argumenta, quæ adversarii postrema incurfione naviter intentant.

27. Respondent ad I. nonnulli cum Jue-
nin in Comment. de Sacr. pag. edit. Lug-
dun. 550. Pœnitentiam dici *Sacramen-*
tum mortuorum, etiam si administretur
iustis, aut impiis charitate flagrantibus,
affectisque dolore acerbissimo; necnon
tali nomine fore Sacramentum hoc designandum,
quamvis esset vera antiquiorum quorundam opinio adstru-
entium necessitatem charitatis *habitua-*
lis: de qua opinione dictum supra. Verum
hic in casibus Pœnitentia eâ nomenclaturâ
potiretur, non quod actu *mortuum* vivificaret,
sed quia vivificare posset, aut vivificasset
re ipsa præcedens in voto; nec responsio ista
locum habet in communi, & à nobis etiam recepta
sententia, propugnante Sacramentum istud
vere nondum justificatis vitam spiritalem,
remissionem peccatorum, & gratiam primam
conferre. Dicendum ergo, Pœnitentiam esse
Sacramentum mortuorum, quia confertur non
habentibus *vivificationem* & gratiam in-
herentem, quæ diffunditur per Spiritum
sanctum inhabitantem, licet habeant *vivificationem*
illam & gratiam actualem, quæ excitatur
per Spiritum sanctum moventem; qua si desituti
essent, non solum non possent diligere, ut
oportet, ad hoc ut justificationis gratiam
consequantur, verum etiam nec credere, nec
sperare, nec agere pœnitentiam, ut docet fides
Catholica, & definit Synodus Tridentina. In
altero autem argumento immorandum non est,
cum ex distis appareat timorem servilem
non esse quidem impedimentum ad gratiam,
posse tamen cum impedimento ad gratiam
simul consistere, scilicet cum voluntate pec-
candi, quatenus peccatum est Dei offensum.
Ad tertium abunde sufficiunt quæ volumine
IV. pag. 68. scripsi de suavitate legis Evan-
gelicæ, & quæ ad consimilem objectionem
R. P. Berti Theol. Tom. VII.

respondi eodem volumine pag. 188. Ibi enim ostendi nullum esse facilius & dulcius præceptum illo, quo nobis præcipitur dilectio Dei; dilectionem ipsam Christianæ legis esse notam & characterem; non nisi iis, qui non diligunt, difficultia esse mandata Dei; atque, ut ait Augustinus in locis ibidem laudatis, laborem non esse ubi est charitas, charitate omnia reddi facilia; atque duo charitatis præcepta non esse pondus onerati, sed alas geminas volaturi. Innumera etiam nos ad Dei amorem invitant, atque illud maximum divinæ erga nos charitatis argumentum, quod, cum inimici essemus, Unigenitum suum pro nobis tradidit hominem factum, & crucifixum. Nunc vero cum à nobis veniam petentibus amorem exigat, atque ipse amore præveniat, amorem inspiret, ad amorem provocet, grave id, atque asperum existimabimus? At *jugum suave*, & *onus leve* appellat Dominus amantissimus. Hæc cum ita sint, recens quidam Theologus (Witassium dico pag. 217.) recte existimavit objectionem, in qua versamur, admiratione dignam esse, non responsione. Hoc inquit, piis auribus intolerandum est, quod Theologi reperti fuerint in eo novæ legis supra veterem excellentiam collocantes: quod adeo nostræ religionis decus non est, ut etiam hominis opprobrium sit. Non ita profecto à majoribus instituti sumus. Itane vero quanto majoribus à Deo cumulati sumus beneficiis, tanto minus eum diligere tenebimur? Absit à nobis tam turpe privilegium; commentitiam illam de non amando Deo prerogativam abdicemus. At ne videar eludere oppositum argumentum oratoria declamatione; respondeo insuper contritionem, quæ sine Sacramento dimittit peccata, esse vehementem, & acrem, atque tam intensam, ut doloris acerbitas conferri possit cum scelerum magnitudine, ut docet nos Catechismus Romanus de Pœnit. n. 36. Talis ergo contritio necessaria erat in lege veteri, in qua pœnitentium unus agebat, *Rugiebam à genitu cordis mei, Cinerem tanquam panem manducabam, Lavabo per singulas noctes lectum meum*, atque alia plura vehementissime dolentis indicia. At hoc præstat nobis institutum à Christo Sacramentum, ut, etiam si non maceremur tanta acerbitate doloris, justificemur tamen, atque de hoc etiam certiores reddamur sacrorum ministrorum absolutione. Quamobrem Catechismus magna illa contritione descripta, *At quoniam*, inquit, *pauci admodum ad hunc gradum cum pervenirent,*

22

fiat

fiat etiam, ut à paucissimis hac via peccatorum venia speranda esset; quare necesse fuit, ut clementissimus Dominus faciliore ratione communi hominum salutem consuleret: quod quidem admirabili consilio effecit, cum claves regni celorum Ecclesiae tradidit. Hoc itaque est nostrum in lege Evangelica commodum, atque emolumentum.

28.
Satisfacien-
do pergitur.

Auctores ac patroni sententiae oppositae, quamquam sunt innumeri, fatentur sententiam suam non esse indubitam, & nonnulli scribunt ignotam fuisse maioribus, plurimi tenendam negant in mortis articulo, quidam etiam monent in praxi abjiciendam; ideoque frustra nobis illorum auctorum opponitur multitudo. Audiamus unum ex recentioribus, Franciscum Hennum, qui posteaquam pro attritione servili pugnavit acerrime, disput. xiv. de Pœnit. art. 9. fateatur, quod non videatur prudenter agere qui sententiam illam teneat in praxi: ; Primò ob numerum & gravitatem contradicentium. Secundò ob eorum rationes non spernendas, tum ex Augustino, tum ex aliis Patribus, tum ex antiquis Theologis, tum etiam ex Tridentino desumptas. Tertiò, quia auctoritati, quam ex Tridentino desumpserat sententia nostra, non parum detraxit Tridentina Pallavicini Historia ex Actis originalibus ejusdem Concilii desumpta, ubi asserit per expulsionem harum particularum, *Verum etiam sufficere*, nempe attritionem, ad hujus Sacramenti constitutionem, nihil voluisse circa materiam hic agitatam decidere. Quartò, quia ante Tridentinum vix, aut ne vix reperiebantur auctores, qui in terminis dicebant sufficere attritionem sine aliquo Dei amore benevolo. Quintò, quia etiam præcipui sententiae nostrae patroni nolunt eam saltem in articulo mortis practicandam, ob grave, ut ajunt, damnationis periculum: si grave periculum; ergo non tanta certitudo. Hæc ille tom. 2. pag. edit. Venetæ 420. Ita adversarii suamet evertunt machinamenta. Quod addunt ex Alexandro VII. nihil optamus magis, quam ut ejus decretum sancte ac religiose servetur: cæterum Pontifex dum communio dicit sententiam de sufficientia attritionis servilis, consultò addidit adverbium temporis *Hodie*, ne quis existi-

malet in illa extitisse majores nostros: appositè quoque usus est verbo *Videtur*, non enim omnes, qui tenent attritionis sufficientiam, de servili loquuntur; sed plures illam à contritione distinguunt ratione graduum: complures alii de servili pertractantes eo sensu ajunt sufficere, quatenus accedentibus ad Sacramentum supervenit timori actus aliquis charitatis. Hi autem videntur utique tradere attritionis servilis sufficientiam: sed non tradunt. Nec aliquid modo asserimus, quod non fuerit in hac dissertatione evidentissime comprobacum. Praxim deinde nobis objiciunt: at quam praxim? Pœnitentiamne? Puto neminem esse adeo ingratum offerenti Deo veniam, qui non curet excitare in se scintillulam charitatis: atque si hujus generis sit aliquis, eum justificari nimium confidenter asseritur. Intelligis vero praxim Confessariorum? Et hos arbitror dare operam, ut pœnitentem hortentur ad Deum diligendum: siquidem Dominicus Soto, quamvis pugnet pro attritione, in iv. tamen dist. 18. art. 2. *Revera*, inquit, *eum, qui mihi diceret non se pœnitere propter Deum, absolvere non audeam*. Cæteri si audeant, *timendum*, ait Hieronymus Harts pag. 77. *ne in illis verissimum sit axioma, Sacramentum conferimus, non securitatem*. Quæ demum dicta sunt de sententiae nostrae asperitate, ultro fatebimur talem videri non habentibus charitatem; siquidem rectissime agebat Augustinus Tract. ix. in Epist. Joan. num. 1. *Ubi charitas non est, amarus exactor est*. Utrum vero sententia hæc nostra pariat animorum anxietatem, an pacem, experiri quisque poterit, modò, ut ipsius Augustini utar phrasi, *ambulare studeat in latitudine amoris, non in timoris angustia*. Vide S. P. serm. xi. in Psalmum 118. num. 1. Sed jam ad amplissimæ hujus quæstionis, & ad septimi voluminis finem perveni: nec aliud addam, nisi quæ dulcissimus Parens scribit Tract. viii. in Epist. Joan. num. 11. *Hæc dixi, Fratres, & longiuscule: tamen quia vehementius commendanda fuit charitati vestrae charitas ipsa, ideo commendanda sic erat. Si enim charitas nulla est in vobis, nihil diximus. Si autem est in vobis, tanquam oleum in flammis adjecimus: & in quo non erat, forte verbis accensa est*.

29.
Conclusio.

Explicit Volumen septimum.

SEPTIMI